

VĒSTURES AVOTI

<https://doi.org/10.22364/lviz.117.05>

“PILNĪGI NENOKĀRTOTA
JOPROJĀM IR TELEVĪZIJAS
RAIDĪJUMU CENZŪRA”:
“GLAVĻIT” PRIEKŠNIEKA
VALENTĪNA AGAFONOVA
1962. GADA 31. JANVĀRA VĒSTULE
RADIORAIDĪJUMU UN TELEVĪZIJAS
KOMITEJAS PRIEKŠSĒDĒTĀJAM
VALENTĪNAM PŪRIŅAM

Toms Zariņš

Mg. hist., PhD grāda pretendents, Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte; Frīdriha Eberta fonda Latvijas biroja projektu vadītājs

Padomju televīzijas kontroli un cenzūru somu sociālo zinātņu pētnieks Reino Pāsilinna (*Reino Paasilinna*) iedalījis četrās kategorijās: pašcenzūrā, politiskajā cenzūrā (Komunistiskās partijas kontrole), “normatīvajā” valsts cenzūrā (“Glavlit” kontrole) un vadošās administratīvās pozīcijās esošo amatpersonu (galveno redaktoru, radioraidījumu un televīzijas komitejas vadības) kontrolē.¹

¹ Paasilinna, Reino (1995). *Glasnost and Soviet Television*. Helsinki: YLE, p. 98. Jāpiebilst, ka šo četru kategoriju iedalījums, protams, nenozīmē to, ka cenzēšanas akts nevarēja rasties kā vairāku kontroles mehānismu savstarpējās mijiedarbības rezultāts – tā tas bija itin bieži; tas drīzāk tipizē aktorus, kuri varēja ierosināt vai kuru uzdevums bija veikt cenzēšanas aktus.

LATVIJAS PSR
MINISTRU PADOMES GALVENĀ PĀRVALDE KĀRĀ
UN VALSTS NOSĒPUMU AIZSARDZĪBAI PREŠĒ

(„ГЛАВЛИТ“)

Rīga, Valņu ielā 2. Tālr. 23191, 25978, 24739, 29334

Введ. № 45 от 3/IV 62г. Секр.
ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ПО ОХРАНЕ ВОЕННЫХ
И ГОСУДАРСТВЕННЫХ ТАЙН В ПЕЧАТИ

(„ГЛАВЛИТ“)

ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ ЛАТВИЙСКОЙ ССР
г. Рига, ул. Ваяню, 2. Тел. 23191, 25978, 24739, 29334

13

№ 14с

31 « января 1962 г.

Секретно
экз. № 1

Председателю Комитета по радиовещанию
и телевидению при Совете Министров Латвийской ССР

тов. П у р и н ь В.Р.

В соответствии с Положением о Главлите СССР, утвержденным постановлением Совета Министров СССР от 24 февраля 1958 года, Инструкцией о порядке цензурского контроля, а также Постановлением ЦК КПСС "О работе Главлита СССР" от 3 апреля 1957 года на органы цензуры возложена обязанность осуществлять контроль материалов радиовещания и телевидения. Главлит Латвийской ССР, выполняя обязанности, возложенные на него директивными органами, встречается в практике контроля материалов Латвийского Радио и Рижской студии телевидения с рядом грубейших нарушений требований вышеупомянутых руководящих документов.

Как известно, согласно § 36 Инструкции о порядке цензурского контроля, предназначенные для открытого вещания материалы радио и телевизионных передач должны быть представлены на контроль в срок, необходимый для их тщательной проверки цензором. Однако это требование некоторыми редакциями радиокomiteта систематически нарушается. Особенно запаздывает с представлением материалов на контроль редакция последних известий. Так, например, 23 января 1962г. материалы редакции последних известий на русском языке были представлены цензору на контроль за 25 минут до их передачи в эфир. Причем эти материалы содержали запрещенные к открытому вещанию сведения, ограниченные § 81 "Перечня сведений, запрещенных к опубликованию в открытой печати, передачах по радио и телевидению", издания 1960 года.

§ 38 Инструкции о порядке цензурского контроля требует, чтобы все звукозаписи вестудейных выступлений (пленки, тонфильмы), тексты которых предварительно не были представлены цензору, передавались в эфир лишь после проверки и разрешения цензорами машинописного текста (стенограмма) выступления. Однако это требование почти всеми редакциями, за исключением отдельных, как например, пропаганды и детских передач, до сих пор не выполняется. Цензоры в нарушение требований органов цензуры до последнего времени принимали на контроль нерасшифрованные звукозаписи.

Несмотря на устную договоренность с Председателем комитета т. Пуринь о предоставлении цензорам всех материалов радиопередач в 2-х экземплярах, до сих пор большинство редакций это обещание руководства комитета не выполняет.

Совершенно неупорядоченным до сих пор остается вопрос о цензурском контроле передач телевидения. Тексты свободных выступлений, как правило, на цензурский контроль не представляются. Телефильмы и материалы "теленостей" во многих случаях вообще не представляются на контроль. Материалы телепередач также до сих пор поступают на контроль в одном экземпляре.

Учитывая все вышеизложенное, Главлит Латвийской ССР предлагает руководству комитета по радиовещанию и телевидению принять самые решительные меры к устранению всех нарушений и требований органов цензуры. Цензорам, осуществляющим контроль материалов радио и телевидения, дано указание впредь строго руководствоваться документами директивных органов и органов цензуры, не допускать ни малейшего отступления от установленных правил и принципов работы.

Одновременно обращаем Ваше внимание, что несмотря на то, что Комитет имеет "Перечень сведений, запрещенных к опубликованию..." и другие дополняющие его документы, в представляемые работниками редакций материалы радио и телевидения по-прежнему проникают запрещенные сведения, неодно-

кратно снимаемые нашими работниками. Причем количество вычерков, производимых работниками Главлита Латвийской ССР по материалам Латвийского радио и телевидения не сокращается, как это происходит по многим другим редакциям газет и издательств, а напротив из года в год возрастает. Так, если в 1959 году в контролируемых нами материалах радио и телевидения было произведено (17) вмешательств, в 1960 году - (21), то в 1961 году их стало уже (27).

Это свидетельствует о том, что работники радио и телевидения еще слабо знают требования и рекомендации органов цензуры, активно не участвуют в охране военных и государственных тайн в печати.

На занятиях работников редакций нами не раз указывалось на необходимость использования консультаций при подготовке материалов по важнейшим научно-техническим проблемам, на которые распространяются отдельные ограничения Перечня. Однако на практике отдельные редакции (промышленная - т. Арманиц) игнорируют это требование. Подготавливая материалы, содержащие условные ограничения и требующие разрешений соответствующих союзных организаций, они предварительно не консультируясь с работниками Главлита, представляют их на контроль накануне передач.

Главлит Латвийской ССР считает, что в ближайшее время необходимо провести работу по дополнительному разъяснению всем работникам редакций требований Перечня и дополняющих его документов с тем, чтобы они лучше руководствовались ими в своей практической работе. Главлит республики со своей стороны окажет Вам в этом деле необходимую помощь.

Начальник Главного Управления
по охране военных и государственных тайн в
печати при Совете Министров
Латвийской ССР:

В. Агафонов
(В. Агафонов)

Formāli uzraudzība pār televīzijas raidījumu saturu Latvijas PSR Ministru Padomes Galvenajai pārvaldei kara un valsts noslēpumu aizsardzībai presē² (turpmāk tekstā – GLP) jeb “Glavļit” pirmoreiz tika uzdots ar Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas (PSKP CK) 1957. gada 3. aprīļa lēmumu “Par PSRS Glavļita darbu” (*O rabote Glavlita SSSR*), kā arī PSRS Ministru Padomē (MP) 1958. gada 24. februārī³ un Latvijas PSR MP tā paša gada 1. aprīlī⁴ apstiprinātajiem nolikumiem par attiecīgi PSRS un Latvijas PSR GLP darbību.

No minētajām četrām kategorijām vienīgi GLP īstenotajai uzraudzībai bija reglamentētas kontroles raksturs. Operējot ar periodiski atjaunotu “Atklātajos iespieddarbos, radio un televīzijas pārraidēs publicēšanai aizliegto ziņu sarakstu” (*Perechen' svedenii, zapreshchennykh k opublikovaniuu v otkrytoi pechati, poredachakh po radio i televideniiu*), tā ik dienas kontrolēja, lai publiskajā telpā nenonāktu informācija, kuru valsts uzskatīja par slepenu. Šādas informācijas saraksts bija ļoti garš – tas “skāra visas dzīves jomas, sākot ar kosmosa programmām un beidzot ar ekonomikas statistiku”⁵.

Televīzija komunistiskajam režīmam bija neparocīga pēc savas dabas. Tā veidojās kā universāls masu medijs, kas apvienoja skaņu un attēlu, mūziku un runu, tas bija demokrātisks raksturā un uztverams bez piepūles, tas spēja bez starpniecības sasniegt plašas ļaužu masas un uzrunāt tās reizē individuāli un kolektīvi.⁶ Galvenokārt uz teksta kontroli orientētajai GLP tādē-

² Iestāde daudzkārt mainījusi nosaukumu. Historiogrāfijā dominējošais apzīmējums ir Galvenā literatūras pārvalde jeb “Glavļit” – pirmais tās nosaukums.

³ *Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvs* (turpmāk – LNA-LVA), 270–1c–1187, 37.–47. lp. (Postanovleniia Soveta Ministrov Soiuza SSR – sekretnye. Nachato 14 XII 1957 g., okoncheno 11 XII 1958 g.).

⁴ LNA-LVA, 917–1a–25, 1.–7. lp. (Polozhenie o Glavnom upravlenii po okhrane voennykh i gosudarstvennykh tain v pechati pri Sovete Ministrov Latvii SSR, 1958).

⁵ Paasilinna. *Glasnost and Soviet Television*, p. 102.

⁶ Turpat, 81. lpp.

jādi nācās uzraudzīt visdinamiskāko tobrīd pastāvošo mediju, turklāt raidījumi no studijām un translācijas ilgus gadus varēja notikt tikai tiešraidē.⁷ To, piemēram, 1965. gada 21. maijā izmantoja rakstnieks Alberts Bels, TV “Literārās piektdienas” raidījumā “Saruna par mūsdienu stāstu”⁸ negaidīti paziņojot, ka starp faktoriem, kas kavē jauno autoru literāro izaugsmi, esot “Glavlit” iejaukšanās rakstnieku mākslinieciskās jaunrades procesā.⁹

Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvā (LNA-LVA) atrastā vēstule, kuru GLP priekšnieks Valentīns Agafonovs¹⁰ (1926–1981) sūtījis Latvijas PSR MP Radioraidījumu un televīzijas komitejas vadītājam Valentīnam Pūriņam¹¹ (1910–1998), ir vienīgais patlaban zināmais dokuments, kas apstiprina televīzijas kā cenzūrai problemātiska medija raksturu un pašas cenzūras vārdiem raksturo Latvijas PSR GLP vājās vietas elektronisko mediju kontrolē.

Šai avotpētnieciski nozīmīgajai vēstulei ir ne mazāk interesants tapšanas konteksts, kuru izdevies rekonstruēt ar citu LNA-LVA fondos esošo dokumentu palīdzību. Sešdesmito gadu sākumā Latvijas PSR GLP bija iekūlusies nepatīkšanās: tās atskaite par darbību 1961. gadā un pārbaude uz vietas par darbu 1962. gada janvārī (veikta no 11. līdz 18. janvārim¹²) ļāva PSRS

⁷ Pirmo melnbalto televīzijas ierakstu uz magnētiskās lentes Latvijā veica tikai 1969. gada 21. aprīlī (Grabovskis, Romualds (2000). Ieskats “Latvijas Televīzijas” vēsturē. No: *Latvijas telekomunikāciju darbinieku atmiņas*. 2. daļa. Rīga, 378. lpp.); par ierastu praksi videoieraksti sāka kļūt 70. gadu vidū.

⁸ LNA-LVA, 1184–3–949, 110.–111. lp. (Literāri dramatisko televīzijas raidījumu teksti, 1965. gada maijs).

⁹ Blium, Arlen V. (sost.) (2004). *Cenzura v Sovetskom Soiuzē. 1917–1991. Dokumenty*. Moskva, 432.–433. lpp.

¹⁰ Valentīns Agafonovs – Latvijas PSR MP Galvenās pārvaldes kara un valsts noslēpumu aizsardzībai presē (“Glavlit”) priekšnieks (1961–1971).

¹¹ Valentīns Pūriņš – Latvijas PSR MP Radioraidījumu un televīzijas komitejas priekšsēdētājs (1960–1962).

¹² LNA-LVA, 917–1a–30, 29. lp. (Otchet o rabote Glavlita Latviiskoi SSR za 1961 god. Nachato 12 ianvaria 1962 goda, okoncheno 17 dekabria 1962 goda).

GLP priekšniekam Pāvelam Romanovam¹³ 1962. gada 29. martā konstatēt, ka “Latvijas Glavļita darbības līmenis neatbilst prasībām, kuras patlaban attiecināmas uz cenzūras orgāniem”.¹⁴ Kritika bija visaptveroša: Maskavas kolēģus neapmierināja darbinieku sniegums gandrīz visos darba iecirkņos, darba organizācija un dalīšana, vadošo darbinieku attieksme pret pārvaldes darba rezultātiem un pat veids, kādā notiek darbinieku mācības.¹⁵ Par televīzijas uzraudzību cenzoru izvērstajā ziņojumā Romanovam savukārt rakstīts: “Televīzijas materiālu cenzūra [Rīgā] tiek īstenota formāli. Šo materiālu kontrole uzdota cenzoram, kas veic radiatoraidījumu kontroli, bet, tā kā televīzijas studija atrodas lielā attālumā no radiokomitejas,¹⁶ tad cenzors ar pārvaldes priekšniecības piekrišanu šos materiālus pārraidīšanai atļāva, nevis lasot [to tekstu], bet noklausoties īsu to [satura] izklāstu no televīzijas studijas darbiniekiem pa telefonu.”¹⁷ Sakarā ar “noteiktās radio un televīzijas materiālu kontroles kārtības rupjajiem pārkāpumiem” ziņojumā tika rekomendēts “par to informēt LKP CK un iesniegt konkrētus piedāvājumus par esošo nepilnību novēršanu”, bet no radio un TV vadītājiem “pieprasīt [...] PSRS MP Radioraidījumu un televīzijas komitejas priekšsēdētāja 1960. gada 3. novembra pavēles Nr. 24s “Par materiālu iesniegšanas Glavļita cenzoru kontrolei nokārtošanu” [*Ob uporiadochenii predstavleniia materialov na kontrol' cenzoram Glavlita*] stingru izpildīšanu.”¹⁸

Domājams, jau pārbaudes noslēgumā mutiski saņēmis informāciju no Maskavas kolēģiem par konstatētajām problē-

¹³ Pāvels Romanovs (*Pavel Konstantinovich Romanov*) – PSRS MP Galvenās pārvaldes kara un valsts noslēpumu aizsardzībai presē (“Glavļit”) priekšnieks (1957–1963, 1966–1986).

¹⁴ *LNA-LVA*, 917–1a–30, 26. lp.

¹⁵ Turpat, 29.–39. lp.

¹⁶ Radioraidījumu cenzūra tika veikta atsevišķā nelielā istabā turpat radio-namā.

¹⁷ *LNA-LVA*, 917–1a–30, 31. lp.

¹⁸ Turpat, 38. lp.

mām un Latvijas GLP kontroles “aklajām zonām”, Agafonovs 1962. gada 31. janvārī nosūtīja vēstuli Radioraidījumu un televīzijas komitejas priekšsēdētājam Pūriņam, kritizējot televīzijas un – jo īpaši – radio redakciju darbinieku izvairīšanos no noteiktās kontroles kārtības ievērošanas. Tāpat vēstulē tika konstatēts, ka “pilnīgi nenokārtota joprojām ir televīzijas raidījumu cenzūra. Uzstāšanos teksti [*teksty svobodnykh vystuplenii*], kā likums, netiek iesniegti cenzūras kontrolei. Telefilmas un “televīzijas ziņu” materiāli daudzos gadījumos vispār netiek iesniegti kontrolei.”¹⁹

Arī Pūriņš nebija bez grēka: lai gan komitejas vadību viņam uzticēja 1960. gada maijā,²⁰ jau nākamā gada 4. aprīlī viņš (un viņa vietnieks televīzijā Kazimirs Jalinskis²¹) saņēma Latvijas Komunistiskās partijas (LKP) CK pirmā sekretāra Arvīda Pelšes parakstītu CK biroja aizrādījumu “par radio un televīzijas raidījumu kvalitātes kontroles pavājināšanu [*oslablenie*] un pārkāpumu pieļaušanu materiālu sagatavošanas kārtībā”.²² Šeit runa pat nebija par cenzūras apiešanu, bet gan faktoloģiski un ideoloģiski kļūdainu raidījumu pārraidīšanu ēterā.²³ Jautājuma apspriešanās biroja sēdē LKP CK sekretārs Augusts Voss izteicās, ka Pūriņš

“ļoti liberāli attiecas pret darbinieku izvēli [*podkhodit k kadram*]. Būtībā sākumā no Pūriņa puses vairāk bija jūtams prasīgums,

¹⁹ LNA-LVA, 1184–1b–8, 14. lp. (Perepiska s CK KP/b/ – CK KP Latvii i Sove-tom Ministrov Latviiskoi SSR o rabote Radiokomiteta. Nachato 7 janvaria 1946 goda, okoncheno 11 maia 1963 goda).

²⁰ LNA-LVA, PA-101–23–30, 70. lp. (Protokoly zasedanii biuro Central'nogo Komiteta KP Latvii. Nachato 17 maia 1960 g., okoncheno 31 maia 1960 g.).

²¹ Kazimirs Jalinskis – Rīgas televīzijas studijas direktors (1955–1957), Latvijas PSR MP Radioraidījumu un televīzijas komitejas priekšsēdētāja vietnieks (televīzijā, 1957–1963).

²² LNA-LVA, PA-101–24–32, 6. lp. (Protokoly zasedanii biuro Central'nogo Komiteta KP Latvii. Nachato 4 aprelia 1961 g., okoncheno 21 aprelia 1961 g.).

²³ LNA-LVA, PA-101–24–59, 23. lp. (Spravki, zaiavleniia, proekty reshenii, stenogrammy i drugie materialy k protokolam zasedanii Biuro CK KP Latvii. Nachato 4 aprelia 1961 g., okoncheno 21 aprelia 1961 g.).

vairāk bija organizētības. Tagad fakts seko faktam. [..] tik bezatbildīgi, kā b[iedrs] Pūriņš darbojies pēdējā laikā, nedrīkst. Vajag stingri aizrādīt. [..] Radies tāds viedoklis, ka daži [darbinieki] ar nodomu [tā] dara, lai jūs iegāztu [*podvesti*]. CK [Propagandas un aģitācijas] nodaļa nebūtu ierosinājusi jautājuma izskatīšanu birojā, ja tas nebūtu atkārtojies. Par veselu virkni fakti ir bijusi saruna, jūs brīdināja. Tāpēc vajag visstingrākajā veidā aizrādīt b. Pūriņam, lai viņš paaugstinātu prasīgumu, izbeigtu liberālo pieeju dažiem darbiniekiem. Un dažus negodprātīgos darbiniekus vajag nomainīt un paņemt jaunus, godprātīgus.”²⁴

Vosa neapmierinātība bija likumsakarīga – viņš pats pirms tam bija sniedzis Pūriņam pozitīvu rekomendāciju, norādot, ka viņam “pagaidām nav pietiekami daudz pieredzes vadošā darbā, taču Latvijas KP CK uzskata, ka viņš tiks galā ar viņam uzliktajiem pienākumiem”.²⁵ Partijas Rīgas pilsētas komitejas pirmais sekretārs, CK biroja loceklis Vladislavs Azāns bija pārliecināts, ka “ļoti nopietnas pretenzijas” būtu jāizvirza Pūriņa vietniekam Jalinskim: “Ja b. Pūriņš strādā neilgi, tad Jalinskis strādā ne 10, bet vairāk gadus. Un man liekas [*mne dumaetsia*], ka viņš ļoti slikti palīdz b. Pūriņam.”²⁶

Pēc pusotra gada – 1962. gada 28. jūlijā – LKP CK birojs nolēma atbrīvot Pūriņu no ieņemamā amata.²⁷ Oficiāli – “sakarā ar viņa ievēlēšanu P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes ģeogrāfijas zinātniski pētnieciskā sektora vadītāja amatā”.²⁸ Pieļaujams, ka sava loma notikušajā bija arī Agafonova 1962. gada 31. janvāra vēstulē uzskaitītajām problēmām. To, ka ekonomikas zinātņu kandidāts²⁹ Pūriņš komitejas vadībai bija drīzāk nepie-

²⁴ LNA-LVA, PA-101-24-59, 26. lp.

²⁵ LNA-LVA, PA-101-15500-2-4131, 14. lp. (Purin Valentin Rudol'fovich, 1960-1962).

²⁶ Jalinskis televīziju vadīja sesto gadu. Šajā reizē viņa sods bija tikai pats aizrādījuma fakts.

²⁷ LNA-LVA, PA-101-15500-2-4131, 18. lp.

²⁸ Turpat, 19. lp.

²⁹ Turpat, 14. lp.

mērots cilvēks, daiļrunīgi apliecina viņa īsais stāžs radio un televīziju administrējošajā resorā – divi gadi – iepretī iepriekšējam tā vadītājam Indriķim Lēmanim (14 gadi) un nākamajam vadītājam Rihardam Zandersonam (10 gadi).

GLP priekšnieka Agafonova vēstule Radioraidījumu un televīzijas komitejas vadībai un ar to saistītais konteksts liecina, ka elektronisko mediju cenzūra Latvijā līdz 60. gadu vidum notika tikai daļēji. Ēterā pārraidāmo materiālu kontrole GLP (kura turklāt tobrīd nespēja strādāt līmenī, kas apmierinātu PSRS GLP prasības) bija atkarīga no Radioraidījumu un televīzijas komitejas vadības spējām piespiest redakciju darbiniekus pašus ievērot noteikto kārtību, kā arī no LKP CK iespējām sarežģījumu gadījumā izdarīt spiedienu uz komitejas vadību. Šie apstākļi aplūkotajā periodā sakrita ar nelabvēlīgu personālsastāva situāciju, jo komitejas vadībā laikā no 1960. līdz 1962. gadam (tieši šajos gados tika publiskoti arī nozīmīgākie PSKP CK lēmumi par elektroniskajiem medijiem) bija cilvēks bez nozīmīgas pieredzes vadošā darbā. Šī perioda noslēgumā LKP CK pat nācās īsā laikā nomainīt visu komitejas vadību: ne tikai komitejas priekšsēdētāju Pūriņu, bet arī viņa vietniekus radio³⁰ un televīzijā³¹.

³⁰ 1962. gada 28. jūlijā LKP CK no komitejas priekšsēdētāja vietnieka (radio) amata “par necienīgu uzvedību sadzīvē” atcēla tikai nesen tajā apstiprināto Nikolaju Neilandu: naktī uz 9. jūliju viņš dzērumā bija piekāvis sievu. Vēlāk šis fakts Neilanda karjeru vairs nekavēja – 1969. gada beigās viņš atkal kļuva par šīs pašas komitejas priekšsēdētāja vietnieku (šoreiz televīzijā) (*LNA-LVA*, PA-101-15500-2-9351).

³¹ 1962. gada 21. augustā LKP CK Kazimiram Jalinskim izteica stingro rājienu ar ierakstu uzskaites kartītē “par bezatbildīgu un politiski nenobriedušu uzstāšanos televīzijā, kā arī par vāju kontroli pār televīzijas raidījumu idejiski politisko saturu”, bet 1963. gada 8. janvārī atbrīvoja no ieņemamā amata (*LNA-LVA*, PA-101-15500-2-7038).

“THE ISSUE OF TELEVISION BROADCAST CENSORSHIP
REMAINS OUTSTANDING”: 31 JANUARY 1962 LETTER
OF LATVIAN SSR *GLAVLIT* HEAD VALENTĪNS AGAFONOVS
TO LATVIAN SSR STATE RADIO AND TELEVISION
COMMITTEE CHAIRMAN VALENTĪNS PŪRIŅŠ

Toms Zariņš

Mg. hist., PhD candidate, Faculty of History and Philosophy, University of Latvia; Project Manager, Friedrich-Ebert-Stiftung Latvia Office

Summary

Finnish social sciences researcher Reino Paasilinna has divided Soviet television control and censorship into four categories: self-censorship, political censorship (control of the Communist Party of the Soviet Union), “normative” state censorship (control of the Main Directorate for the Protection of State Secrets in the Press under the Council of Ministers of the USSR, known as *Glavlit*), and control of officials in leading administrative positions (chief editors, management of radio broadcast and television committees).

Formally, the Main Directorate for the Protection of State Secrets in the Press under the Council of Ministers of the Latvian SSR (hereinafter ‘LSSR *Glavlit*’) was first assigned with the monitoring of the content of television broadcasts following the 3 April 1957 decree of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union (CPSU CC), “On the Work of the USSR *Glavlit*” (*O rabote Glavlita SSSR*) as well as the by-laws on the operation of the All-Union and LSSR *Glavlit* approved by the Council of Ministers of the USSR on 24 February 1958, and the Council of Ministers of the Latvian SSR on 1 April of the same year, respectively.

Out of Paasilinna’s four categories of Soviet censorship, it was only the *Glavlit* that exercised a mode of regulated control. Operating with its regularly updated *perechen’* (*Perechen’ svedenii, zapreshchennykh k opublikovaniuu v otkrytoi pechati, peredachakh po radio i teledeniiu*) – a list of information types banned from circulation in the open press as well as radio and television broadcasts – the *Glavlit* performed a daily duty of ensuring that the public space would gain no access to information

considered secret by the state. The list of information was very long and affected virtually all areas of life.

For the Communist regime, television was, in itself, an inconvenience. It had the makings of a universal mass medium, combining sound and image, music and speech; it was democratic by nature and easily perceived, capable of reaching vast crowds and addressing people both individually and collectively. The predominantly text-oriented *Glavlit* found themselves charged with the monitoring of the most dynamic medium of the time; moreover, for several years, studio broadcasts and retransmissions could only be aired live, posing a further challenge.

A letter discovered in the Latvian State Archive (LVA) of the Latvian National Archives addressed to chairman of the State Radio and Television Committee of the Council of Ministers of the Latvian SSR Valentīns Pūriņš (1910–1998) from LSSR *Glavlit* head Valentīns Agafonovs (1926–1981) is the only currently known LVA document that directly confirms the problematic nature of television as a censored medium and describes the weak links in LSSR *Glavlit* electronic media control using the discourse of censorship. Agafonovs' letter to the chairmanship of the radio and television committee and the context therein reveals that, leading up to the mid-1960s, the censorship of electronic media in Latvia had been taking place only partially. The control of the LSSR *Glavlit* over content to be aired – which at the time proved unsatisfactory to the requirements of the USSR *Glavlit* – depended on the capacity of the chairmanship of the radio and television committee to force the editorial staff to comply with the procedures, and the ability of the Central Committee of the Latvian Communist Party (LCP CC) to exert pressure on the radio and television committee in the event of difficulty. These circumstances coincided with an unfavourable staffing situation during the period considered – between 1960 and 1962, the years when the most important CPSU CC decrees on electronic media were made public, the Latvian SSR State Radio and Television Committee was chaired by a man with little management experience. By early 1963, the LCP CC had come to change the entire chairmanship of the radio and television committee, doing so over a short period of time and replacing not only Chairman Pūriņš, but also his deputies.

PATEICĪBAS/ACKNOWLEDGMENTS

Autors pateicas vēsturniekam Mārtiņam Mintauram par pamudinājumu šīs publikācijas izveidē.

© 2022 Toms Zariņš

Latvijas Universitāte

Raksts publicēts brīvpieejā

saskaņā ar Creative Commons

Attiecinājuma-Nekomerciāls 4.0 Starptautisko

licenci (CC BY-NC 4.0)

This is an open access article licensed

under the Creative Commons Attribution 4.0

International License (CC BY-NC 4.0)

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)